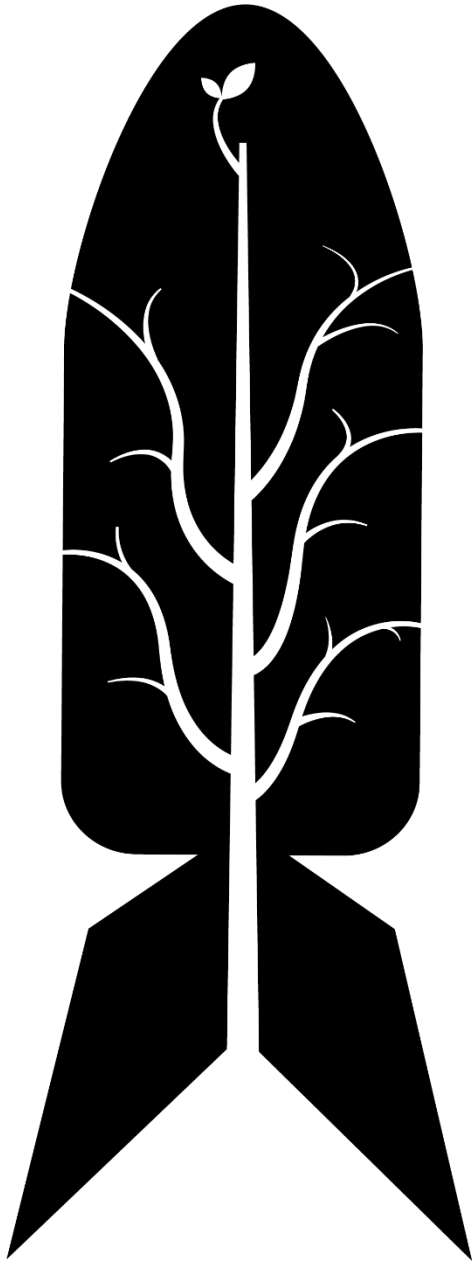

UWEC WORK GROUP issue

U W

E C

**Ukraine War
Environmental
Consequences
Work Group**

*Випуск № 9
2022 UWEC work group*

Дорогі друзі!

У листопаді відбулася Конференція сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, відома як COP27. Цього року він був затьмарений військовим втручанням Росії в Україну. Санкції, що настали після вторгнення Росії та наростання найзначнішого міжнародного протистояння з часів Холодної війни, поставили під питання досягнення головної мети кліматичної політики – обмеження підвищення температури поверхні на 1,5-2° Цельсія. Стало незрозуміло, як країни можуть домовитись в ситуації, коли один із головних емітентів парникових газів (Росія) здійснює військове вторгнення в сусідню державу.

Тим не менше тема війни не стала ключовою на зустрічі в Шарм-ель-Шейху. Країни домовилися про створення фінансового треку компенсації «Втрат і збитків» («Loss and Damage») для держав, які найбільше постраждали від зміни клімату та не мають фінансової можливості до цього процесу адаптуватися. Однак, в області нових цілей щодо скорочення викидів і поступового зменшення використання викопного палива, саміт серйозних проривів не приніс.

Так чи інакше, про війну на COP27 говорили. Зокрема в рамках роботи українського павільйону, який був вперше представлений на саміті.

Спеціально для робочої групи UWEC **Тетяна Жавжарова** з Української кліматичної мережі підготувала текст, в якому розповіла про основні заходи, проведені в рамках павільйону. Так, вперше були названі обсяги додаткових викидів парникових газів, спричинених військовим вторгненням, що становлять 82,8 млн тонн CO₂. Цей показник порівняний з емісією окремих держав і є результатом лише попередніх розрахунків. Причому мова йде про моніторинг тільки з української сторони. Росія свої дані не публікує.

Під час роботи павільйону значна увага приділялась питанням відновлення України. В його основу планується покласти не лише на «зелені» рішення, такі як енергетична незалежність, стала економіка та ВДЕ, але і принципи справедливої трансформації та гендерної рівності.

• [Що привезла Україна з COP27. Результати найвизначнішої кліматичної події у світі](#)

На відміну від України, російська делегація запам'яталася не стільки роздумами про майбутнє, скільки небажанням відмовлятися від минулого. Зберігаючи на саміті стриманий профіль, уникаючи гучних заяв чи власного окремого павільйону, російські представники підтверджували своє небажання відмовлятися від вуглецевого палива, лобіювали атомну енергетику та загалом робили досить неоднозначні заяви, зокрема ставили під сумнів вплив людини на зміну клімату, а також пропозицію зіграти в хокей на криголах в Арктиці.

- [COP 27: Росія незадоволена санкціями, але відмовляється визнати причину](#)

Основна презентація російської делегації COP27 відбулася в той самий день, коли цивільна інфраструктура України зазнала найсильніших обстрілів. Без світла залишилися багато будинків, лікарень, очисних споруд, підприємств та інших об'єктів. Внаслідок цієї та наступних атак всі АЕС України були змушені тимчасово перевести на аварійний режим. Таке зіставлення дій Росії стало однією з причин протестів громадянського суспільства проти Росії під час саміту. Активною учасницею акцій стала **Світлана Романко**, координаторка кампанії Razom We Stand. Пропонуємо до вашої уваги текст інтерв'ю з нею, який вийшов у рамках подкасту Eurasian Climate Brief.

- [Інтерв'ю зі Світланою Романко в рамках The Eurasian Climate Brief Podcast](#)

Підбити підсумки COP27 ми запросили співредактора робочої групи UWEC **Ангеліну Давидову**. Хоча війна не стала головною темою саміту, очевидно, що вона вплинула на прийняття низки рішень. Побойовання енергетичної кризи завадили країнам прийняти вже в цьому році програму відмови від використання викопного палива. Більш того, сьогодні гостро постало питання видобутку газу в Африці. Також війна та пов'язані з нею санкції провокують збільшення видобутку ресурсів у всьому світі. Таким чином російське вторгнення стає «слоном у кімнаті», якого багато хто намагається не помічати. Але який існує і має прямий вплив на світову кліматичну політику.

- [Принцип хом'яка та COP27. Як війна змінила кліматичний порядок денний?](#)

Ми продовжуватимемо відстежувати екологічні наслідки війни на [нашому веб-сайті](#), а також на сторінках у [Twitter](#) та [Facebook](#).

Сил вам і миру!
Редактор UWEC Work Group
Олексій Овчинников,

Що привезла Україна з COP27. Результати найбільшої кліматичної події світу

Тетяна Жавжарова

Світ планував говорити про втрати і збитки. Україна – про наслідки війни для довкілля. І всі очікували фінансування. Що ж з цих очікувань справдилося? Ми проаналізували важливі рішення COP27 для України.

Очікування і реальність

Найбільше досягнення COP цього року – домовленість про створення Фонду відшкодування втрат і збитків від наслідків зміни клімату. Це ті втрати, яких країни не можуть уникнути і до яких не здатні адаптуватися, як-от пошкоджена інфраструктура та майно, а також пошкоджені природні екосистеми чи культурні активи. Однак ми ще не знаємо, які країни його будуть наповнювати та які матимуть доступ до фінансування.

55 найбільш вразливих країн Півдня та Океанії давно вже цього вимагали, і саме «африканський» COP у Єгипті став місцем, де домовленість була укладена. Втім, з важливим уточненням: багатші країни G20 (які, власне, мали оплачувати ці збитки) не могли домовитися про те, хто і скільки має заплатити. Китай – друга за величиною економіка світу – платити відмовився.

«Влітку 2023 року відбудеться додаткова зустріч щодо напрацювання правил і процедур, щоб на COP28 ухвалити рішення про функціонування цього фонду. Україна не буде одним із основних отримувачів цього фонду, бо багато країн світу зазнають суттєво більших збитків від зміни клімату. Однак ми повинні брати активну участь у розробці процедур, бо вони можуть потім застосовуватися і до інших фондів щодо розподілу фінансування», – пояснила Світлана Гринчук, заступниця Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України.

Скептики вважають, що робота Фонду стартуватиме ще декілька років. У якості доказів наводиться інформація про те, що обіцяні торік вразливим країнам 100 мільярдів кліматичного фінансування досі не були їм надані.

Знову на COP27 озвучували наміри скорочувати використання вугілля, а в рамках Партнерства для справедливого енергетичного переходу виділили фінансування для реформи енергетики у країнах «третього світу», залежних від вугілля.

«Після попереднього COP країни домовились оновити свої зобов'язання для утримання зростання середньої глобальної температури на рівні 1,5, але мало країн це зробили. Більше того, на COP27 були помічені спроби схилити дискусію до зниження амбіцій, щоб спинитися на 2 градусах. Мало було зроблено у сфері адаптації до зміни клімату, у деталізації попередніх механізмів відшкодування втрат і збитків», – оцінив результативність **Максим Бабаєв**, координатор Української кліматичної мережі (УКМ).

Для України цікавим на COP27 було теж привернення уваги світу до пошкоджень і збитків, які принесла війна, та пошук фінансування майбутнього «зеленого відновлення» за рахунок кліматичних коштів. Україна планувала активні переговори з іншими країнами щодо ринкових і неринкових механізмів регулювання викидів парникових газів. Зокрема, наша держава ще з часів Кіотського протоколу цікавиться запуском вуглецевих ринків і сподівається отримувати фінансування на розвиток чистих технологій за рахунок продажу квот. Адже через війну ми маємо спад промисловості та вугільної генерації та повну відміну авіарейсів, що дало змогу знизити викиди вуглецю більше, ніж планувалося. Започаткований Паризькою угодою вуглецевий ринок досі не працює і узгодження технічних правил його роботи триває.

Гринчук підсумовує, що очікувалося більше домовленостей у сфері адаптації, але до COP28 мають бути підготовлені рішення щодо глобальної цілі з адаптації, і вже напрацьовуються рішення про подвоєння глобального фінансування заходів з адаптації.

З нового: окрім розвитку ВДЕ, в рішенні переговорів з'явилося формулювання «низьковуглецеві енергетичні системи», що може означати інвестиції в атомну енергетику чи проєкти з уловлювання вуглецю.

Що Україні вдалося донести до світу під час COP27?

Тема війни в Україні не була предметом переговорів Саміту лідерів, але фактично в усі дні досить жваво обговорювали вплив війни на європейську енергетичну безпеку та глобальну кліматичну справедливість.

У своїй промові, яку цитували всі великі ділові видання світу, Президент України Володимир Зеленський заявив світовим лідерам, що саме російська війна спричинила енергетичну кризу, яка змусила десятки країн відновити виробництво електроенергії на вугіллі. Одначе спільну відповідь Заходу можна висловити словами президента Франції Емануеля Макрона: «Ми не будемо жертвувати кліматичними цілями через війну в Україні».

Україна вперше за всі роки COP мала свій павільйон, який був оформлений у вигляді воронки від снаряду, але розповідала не тільки про вплив війни на довкілля.

«Цього року відбулася особлива синергія і співпраця усіх стейкхолдерів – держави, бізнесу та громадськості – і ми виступили єдиним фронтом, висвітлюючи проблемні питання», – зазначила Світлана Гринчук.

COP27 був поділений на тематичні дні, коли обговорювалися різні проблеми, і Україна представила свою позицію щодо кожної теми. Перший Український павільйон був один з найбільш відвідуваних, біля трьох - чотирьох подій і 300 відвідувачів щодня.

Представники України розповідали світові про наслідки війни для довкілля і клімату, збільшення викидів вуглецю від війни, про вплив війни на європейську кліматичну політику та на продовольчу безпеку у світі, про ВДЕ та водень.

На заході «Вплив російсько-української війни на кліматичні політики Європи та подальші дії» експерти прийшли до думки, що наразі Європа стикнулася зі значними викликами, які змусили стати більш незалежними від російського викопного палива.

Андрей Ілас, аналітик фінського Центру досліджень енергетики та чистого повітря (CREA) зазначив, що орієнтовно 30% ринкової вартості російського викопного палива потрапляє в державну скарбницю РФ. Саме російська агресія підвищила ціни на викопне паливо та стимулювала декарбонізацію, вважають європейці.

«Російська війна стала реальним поштовхом для Євросоюзу, щоб ми відмовилися від викопного палива та інвестували у відновлювані джерела енергії. Також серйозним викликом для нас стане відбудова України», – зазначила директорка CAN Europe **Кіара Мартінеллі**, яка модерувала захід.

Іншою проблемою для України є ускладнення підрахунку та верифікації викидів, які спричиняє російсько-українська війна. Про це говорили на сайд-івенті «Dealing with military and conflict related emissions under the UNFCCC», де представили дослідження [Climate damage caused by russia's war in Ukraine](#).

Так, протягом семи місяців, з лютого 2022 року, загальний обсяг викидів вуглецю становив 82,8 млн тонн, з них внаслідок пожеж – 23,8 млн тонн CO₂, бойових дій – 8,9 млн тонн CO₂, руху внутрішньопереміщених осіб та біженців – 1,4 млн тонн CO₂. Але найбільше викидів спричинить відбудова об'єктів цивільної інфраструктури – 48,7 млн тонн CO₂.

Про це розповіли представники Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України разом з проєктом APENA3 на заході «Відходи війни: виклики для України, вплив на довкілля та клімат».

«Ми ще раз заявили всім нашим світовим партнерам, що проблема відбудови України стоїть зараз нагально. Відходи від руйнувань будівель, інфраструктурних об'єктів, військові відходи спричиняють дуже великий вплив на довкілля і зміну клімату. Забруднюються ґрунти, вода, страждають люди. Чим більше таких відходів з'являтиметься і не буде повторно використовуватись, тим більший це буде мати вплив на довкілля і життя», – зазначила юристка реформи управління відходами RST Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України **Олена Вусик**. – *«Ми не можемо впоратися самі та потребуємо допомоги всього світу».*

За перші два місяці повномасштабної війни в Україні було спродуковано приблизно 15,2 млрд тонн відходів (знищені чи пошкоджені будинки) та понад 325 000 тонн відходів становила спалена російська техніка.

В Україні наразі сформований проєкт рішення щодо поводження з відходами від руйнувань, який загалом передбачає питання переробки таких відходів, повторне використання та складування. Українська сторона закликала міжнародних експертів приєднатися до розробки документа, оскільки Україна вже не перша країна у світі, де постало питання правильної утилізації відходів війни.

Досить несподіваним було обговорення ролі гендерної рівності в декарбонізації та зеленому відновленні як можливості.

«Зелене відновлення може бути використано як вихідна точка не лише для декарбонізації та екологічної модернізації, але й для соціальних трансформацій», – зазначила координаторка програми «Зміна клімату та енергетична політика» Фонду ім. Гайнріха Бьоля, Бюро Київ – Україна **Оксана Алієва**.

Україна була активною і в день сільського господарства, бо війна в Україні зруйнувала звичну логістику та спричиняє нестачу і подорожчання продовольства для країн Півдня. Підраховано, що 70 млн людей матимуть проблеми з продовольством через війну в Україні.

Значну увагу приділяли потребі підтримки агросектору, Зеленим Зерновим шляхам та меліорації для адаптації сільського господарства України до посухи.

«Посилення енергетичної безпеки за допомогою рішень на основі локальної відновлюваної енергетики» – це те рішення, яке українська громадськість та експертне середовище вважають оптимальним для зменшення залежності від вугілля та російських нафти та газу.

Максим Бабаєв, координатор УКМ, виголосив кредо: *«Громадяни та громади мають право доступу до електроенергії незалежно від того, що відбувається у світі»*.

Також експерт навів приклади того, як міні-СЕС допомогли населенню пережити окупацію.

Депутат Європарламенту від Німеччини **Міхаель Блосс** зазначив, що ВДЕ зараз отримали чітке маркування як «енергія миру». ЄС налагоджує практики енергетичної незалежності, особливе місце серед яких посідають програми European Green Deal і RePower EU.

Проте для подолання цього виклику потрібно створити зовсім інший ринок енергії, максимально децентралізувати енергопостачання, здійснити реформу дизайну енергетичного ринку та підтримувати локальні громади у виробництві власної енергії з ВДЕ. Також на порядку денному, за словами депутата, залишається питання того, як ЄС може допомогти Україні пережити війну.

«Крім наслідків війни, нам вдалося продемонструвати, що ми не живемо лише війною, що в нас масштабні плани на зелене відновлення – кліматично нейтральне з використанням зелених технологій. І ми продемонстрували, що готові переформатувати економіку більш дружнім для довкілля шляхом. Це дуже позитивно сприйняв світ, і було багато пропозицій реальних проєктів», – оцінила Світлана Гринчук.

Що отримала Україна від переговорів?

Найбільшу підтримку світу викликала ініціатива української влади зі створення глобальної платформи для оцінки збитків довкіллю внаслідок війн. Міндовкілля наводить цифри, що викиди CO₂ у 2022 році в Україні через війну вже збільшились на 23%, порівняно з 2021 роком. Україною вже розроблено сім методик розрахунку шкоди для довкілля, які визнані та застосовуються в Україні, але не за її межами. Світовий банк [представив](#) власне дослідження «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення» (Rapid Damage and Needs Assessment). Dixi group теж [представили](#) своє дослідження «100 days of war: consequences for the Ukrainian environment».

США запропонували свою підтримку, щоби ці підходи були не тільки українськими, а максимально враховували досвід і вимоги інших країн міжнародного співтовариства. Щоб можна було максимально використовувати дані оцінки збитків у міжнародних судах.

«Ми отримуємо технічну та консультативну підтримку ЄС. Напрацьовуємо меморандум із юридичного супроводу і підготовки позовів у міжнародні суди. Ми маємо показати, що війна – це дорого, і це призведе до збитків для довкілля та фінансових втрат» - пояснює Гринчук.

Україна презентувала на COP27 ще і новий інструмент повосенної відбудови України – Кліматичний офіс.

«Ідея створення кліматичного офісу виникла декілька років тому, Європейська комісія готова допомагати в реалізації ідеї через GIZ. Метою буде надання консультаційної підтримки, розширення інституційної спроможності в реалізації кліматичної політики не тільки Міндовкілля, але й інших міністерств», – розповіла Гринчук.

Громадськість відзначила лобіювання інтересів агробізнесу та велику увагу Уряду до створення [«Зелених зернових коридорів»](#) для експорту продовольства з України.

«Щодо зелених зернових шляхів, то маємо об'єднати всі країни. Відновити логістику, яка постраждала від війни», – зазначила Гринчук.

Анонсується поступова заміна автотранспорту на електротранспорт або авто з водневим двигуном.

*«Крім міждержавного переговорного процесу, COP є концентрацією досвіду, результатів досліджень, напрацьованих методологій, нових ідей, перспективних планів з усього світу» – підсумував **Олександр Муляр**, керівник проєкту «Підтримка зеленого відновлення в Україні» ПРООН. – «На жаль, триває війна і є нагальні питання, до яких долучається ООН. Але ми не можемо допустити відставання України від інших».*

Важливим було питання альтернативних джерел енергії, що пов'язане з енергетичною безпекою. Дуже перспективною є чиста енергія з біомаси для України як аграрної країни. Важливим є питання енергоефективності громадських і приватних будівель, управління відходами.

Надзвичайно великим викликом для України цього і наступного року буде збір і підготовка звітності з викидів парникових газів. Міндовкілля спільно з Міненерго продовжать обговорювати інтегрований план з енергетики та клімату, щоб завершити процес підготовки.

Формується стратегія відмови від балансування АЕС через вугільні ТЕС, потрібні будуть зелений водень, акумулятори в промислових масштабах, гідроакумулюючі станції, вітрогенерація, обговорюється управління попитом на електроенергію і т.п.

Триває робота над єдиною методикою підготовки регіональних планів з адаптації, які мають бути інтегровані з планами відновлення.

Висновки COP 27 для України

«Україна позиціонує себе як країна, що чітко бере курс на декарбонізацію, але якій бракує чіткого бачення, тож потрібно напрацювати рішення про те, як відновлювати економіку, енергосистему, яка зазнає таких нищівних ударів. Зрозуміло, що відновлення не може бути на основі старих технологій та викопного палива. Бракує інтегрованого підходу до розбудови енергопостачання країни без викопного палива, видобутку вугілля. Адже для цього треба створювати цілі нові галузі економіки на основі відновлюваної енергетики», – підсумовує Олег Савицький, експерт Razom we stand.

«Завжди на COP є багато ініціатив, але рівень втілення їх є недостатнім, і спостерігається розрив між планами і тим, що справді реалізується, – робить висновки Оксана Алієва,. – Дотримання попередньо взятих на себе зобов'язань є дуже важливим, і Україна неодноразово наголошувала, що дотримується попередньо взятих зобов'язань щодо скорочення викидів».

На думку експертки, Україна знаходиться в кращому становищі, ніж країни Півдня та Острівні країни, тож нам треба не тільки просити кошти на відновлення, але пропонувати свої рішення.

«В умовах, коли країни змагаються за кліматичне фінансування, а показником виступають наявні чи потенційні наслідки зміни клімату для конкретної території, Україна ризикує опинитись у програшному становищі, якщо займе виключно позицію жертви, адже в очах світової кліматичної спільноти вона є індустріалізованою державою, яка також несе відповідальність за зміну клімату, при цьому є менш вразливою до її наслідків», – аналізує Оксана Алієва.

Ілюстрація статті: фотографія з архіву Ангеліни Давидової

COP 27: Росія незадоволена санкціями. Але визнавати їх причину не має наміру

Іван Манн

На конференції ООН з клімату COP27 Росія закликала розвивати міжнародне кліматичне співробітництво та не ставити технологічних і торговельних бар'єрів на шляху низьковуглецевої продукції, не кажучи прямо про війну в Україні.

Кліматична політика і Росія

Росія – учасниця переговорів по клімату з моменту появи рамкової конвенції ООН про зміну клімату. У кліматичній політиці Росії були злети та падіння, періоди заперечення змінювалися заклопотаністю та інтересом, як це сталося у 2019 році, коли Росія в останній момент прийняла Паризьку кліматичну угоду. Досі точаться суперечки, з чим це було пов'язано: з анонсуванням транскордонного вуглецевого регулювання в ЄС, яке б

торкнулося основних імпортерів російських металів та енергоносіїв, або зі зростанням стурбованості серед населення.

Так чи інакше Володимир Путін став набагато частіше звертатися до теми зміни клімату, вказуючи на її важливість та необхідність скорочувати викиди. Хоча ще у 2020 році говорив, що провідну роль у зміні клімату все ж таки відіграє сонячна активність, а людина у великих масштабах впливу не має.

Уряд навіть розщедрився на нові закони. Так, з'явилися Стратегія низьковуглецевого розвитку економіки, [«сахалінський експеримент»](#), закон про скорочення викидів парникових газів та багато інших подібних ініціатив.

Минулого року перед конференцією ООН у Глазго Путін анонсував мету досягнення вуглецевої нейтральності до 2060 року, в останній момент приєднавшись до загальносвітового тренду. На конференції в Глазго Росія поводитися стримано, але висловлювала відданість меті утримати потепління в межах 1,5 градусів.

Саміт у Єгипті

Кліматична конференція COP27 цього року проходила у Шарм-ель-Шейху. Екологічні активісти мали багато питань до вибору місця конференції, оскільки в Єгипті масово порушуються права людини. Проведення конференції в цій країні сприймалося як спроба перевести фокус із проблем громадянського суспільства на лідерство у боротьбі зі зміною клімату.

Російська делегація також намагалася використати участь у конференції ООН, щоб показати, як санкції заважають виконувати кліматичні зобов'язання, а також просунути свій шлях вирішення глобальної проблеми.

До чого домовились. Loss and Damage

Фінальну резолюцію країни-учасниці приймали на світанку у неділю. Втомлені переговорники змогли домовитися про один позитивний результат – створення фонду для компенсації втрат і збитків від кліматичної кризи вразливим країнам.

Що це означає: розвинені країни, які досягли успіху в першу чергу за рахунок бурхливого розвитку викопної індустрії – основного джерела не тільки грошей, а й накопичених парникових газів в атмосфері – взяли на себе зобов'язання платити за завдану шкоду найбільш вразливим країнам, які вже зазнають значних втрат через природні катаклізми, що призводять до величезної кількості жертв: повеней, екстремальних хвиль спеки та посухи, пожеж. Насамперед йдеться про країни Глобального Півдня.

Залишається багато питань: хто, скільки і коли надаватиме грошей цьому фонду і які саме країни визнаються вразливими. Але тішить те, що гіпотетична угода про 100 мільярдів доларів на рік, прийнята в Паризькій угоді 2015 року, починає реалізовуватися.

Місце Росії у цьому процесі неоднозначне, хоча з урахуванням показників СРСП вона посідає третє місце у світі за сукупними викидами з початку індустріалізації. Однак платити вразливим країнам вона не збирається. Проте країна повністю підтримала створення такого фонду та висловила солідарність із вразливими країнами.

«Зростання інфляції та державного боргу створює додаткові складності для країн, що розвиваються, і робить як ніколи важливим нарощування обсягів кліматичного фінансування та забезпечення спрощеного доступу до необхідних ресурсів. В особливо вразливому становищі знаходяться найменш розвинені та малі держави, що розвиваються. (...) Розвинені країни повинні насправді продемонструвати своє лідерство і

наростити обсяг фінансових ресурсів і технологій, що надаються країнам, які розвиваються», – заявив радник президента Росії з клімату Руслан Едельгерієв.

До чого не домовились. Відмова від вуглецевого палива

Що стосується відмови від видобутку копалин, одного з головних джерел викидів, тут все менш однозначно. Країни-учасниці, як і раніше, підтримують мету Паризької угоди щодо обмеження підвищення температури до 1,5 градусів, але на практиці не готові на швидке скорочення використання вугілля, нафти та газу.

США та арабські країни згодні на скорочення вугілля, бо мають нафту. Вугільні країни Китай та Індія у відповідь на це запропонували скоротити використання всіх викопних видів палива. Зрештою, відмова від викопного палива не просунулась у жодному напрямку.

Коли вносилися правки до фінальних рішень COP27, делегація Росії, яка до цього активно не виступала на переговорах і мовчки з усіма погоджувалась, вирішила виступити проти енергетичної частини, сказавши, що це не «енергетичний форум».

Саме Росія виступила проти наступних попередніх тез про те, що угода:

- «підкреслює нагальну потребу у негайному, глибокому, швидкому та стійкому скороченню глобальних викидів парникових газів Сторонами у всіх секторах, у тому числі за рахунок розширення використання відновлюваних джерел енергії, партнерств зі справедливого переходу в енергетиці та інших спільних дій»;
- «визнає, що безпрецедентна глобальна енергетична криза підкреслює нагальну необхідність швидкого перетворення енергетичних систем, щоб зробити їх безпечнішими, надійнішими та стійкішими шляхом прискорення чистого та справедливого переходу до відновлюваних джерел енергії протягом цього критичного десятиліття дій»;
- «наголошує на важливості збільшення частки відновлюваних джерел енергії в енергетичному балансі на всіх рівнях у рамках диверсифікації енергетичних

комплексів та систем відповідно до національних умов та визнаючи необхідність підтримки справедливого переходу»;

При цьому, на думку Росії, сторони мають бути інклюзивними і уникати застережень, які можуть погіршити енергетичну ситуацію для країн, що розвиваються.

Так, наприклад, перехід на відновлювану енергетику не всім підходить, на думку делегації є інші низьковуглецеві джерела. Такі, наприклад, як ядерна енергетика та газ. На які Росія і робить ставку, оскільки частка ВДЕ в ній нижча за 1% у загальному енергобалансі.

Дивним чином заперечення Росії були враховані, а до відновлюваних джерел енергетики додалися і «низькоемісійні джерела», що стало певною мірою перемогою Росії у просуванні так званої «технологічної нейтральності».

Війна і клімат

На момент проведення конференції російські війська методично виводили з ладу енергетичну інфраструктуру, а також обстрілювали цивільні об'єкти України. Однак російська делегація не торкалася цієї теми і не давала жодних пояснень ані в ЗМІ, ані на самих заходах конференції, уникаючи прямих питань про репарації за завдані природі та людям України збитків під час військових дій.

Тим не менш, тема війни досить голосно звучала на конференції завдяки українській делегації. Вперше в історії саміту Україна мала свій павільйон, основною темою якого стала війна і плани щодо зеленого відновлення країни після її закінчення. Там проводилися заходи щодо відмови від російських енергоносіїв, обліку збитків від військових дій для довкілля, у тому числі емісій парникових газів.

Не коментуючи війну, представники російської делегації лише журилися з приводу санкцій, які стали «несправедливим» обмеженням міжнародного співробітництва в галузі розвитку низьковуглецевих технологій і що хотілося б розглядати кліматичну повістку як галузь міжнародного діалогу та співробітництва.

«Якби не було санкцій, обмежень, якихось дискримінаційних підходів, то Російська Федерація могла б дійти до вуглецевої нейтральності раніше», - прокоментував Руслан Едельгерієв.

Він також заявив, що країни Євросоюзу не матимуть змоги здійснити свій перехід на зелену енергію, тому що вони відмовилися від російського газу.

Едельгерієв нарікав, що світ змінився після конференції в Глазго:

«Ми віддаляємось від виконання температурних цілей Паризької угоди, упираємося в розбіжності з основних питань кліматичного порядку денного і одночасно спостерігаємо запровадження штучних обмежень, які погіршують якість життя населення у багатьох країнах».

Проте цинічні заяви російської влади, які ігнорують причини, через які було введено санкції, нікого не переконали. Багато світових лідерів у своїх виступах згадали війну і викликану нею енергетичну кризу.

Однак війна не стала центральною темою усієї конференції, скоріше більшість була зосереджена на питаннях фінансування та адаптації до зміни клімату. Це був COP, на якому багато уваги приділялося проблемам країн Африки та їхнім підходам до боротьби зі зміною клімату. Цю риторику підтримували розвинені країни.

Незважаючи на енергокризу у світі, підписанти Рамкової конвенції не відмовлялися від своїх зобов'язань у рамках компенсації втрат і збитків від зміни клімату в найбільш уразливих країнах.

Видалить це з історії

На окрему розповідь заслуговує офіційний захід російської делегації. Він почався з акції протесту українських активістів, які звинуватили Росію у військових злочинах, внаслідок чого були виведені із зали.

Здавалося, що делегація була готова до розвитку подій, оскільки запропонувала сконцентруватися на кліматі, а чи не на політиці. Продовжився захід виступами представників Мінприроди, Росатому, Міністерства освіти, Російського союзу промисловців і підприємців та Всеросійського товариства охорони природи.

Найяскравішим спікером став **Андрій Мельниченко**, голова найбільшої вугільної компанії СВЕК та голова комітету РСПП з кліматичної політики і вуглецевого регулювання, який, незважаючи на санкції, входив до складу російської делегації.

У своєму виступі він поставив під сумнів необхідність боротьби саме з антропогенними викидами, які, за його словами, становлять лише 6% у вуглецевому балансі. Чим викликав невдоволення не лише пересічних учасників конференції, а й навіть здивування своїх колег.

«Вуглецевий баланс Землі — емісія та поглинання парникових газів — становить близько 840 гігатон CO₂-еквіваленту, але всі зусилля світової спільноти, насамперед країн Заходу, щодо зниження викидів зосереджені лише на антропогенних факторах, а це лише 6% від усього обсягу», — заявив Мельниченко.

Він висловив подив тим, що інші джерела емісії та поглинання вуглецю ігноруються загальноприйнятою моделлю.

«Здавалося б, диспропорція очевидна. Але чому ж ми чинимо саме так?» — запитує бізнесмен.

До кінця незрозуміло, що мав на увазі Андрій Мельниченко. Однак варто зазначити, що цього року Росгідромет, голова якого і модерував виступ делегації, випустив третю оціночну доповідь про зміну клімату та його наслідки для території Росії.

У ньому зазначено, що причина всіх катастрофічних явищ — антропогенне зростання концентрації парникових газів, а гіпотези про домінуючу роль природних факторів не знаходять надійних наукових підтверджень. Автори доповіді пишуть:

«Російська Федерація має виконувати свої зобов'язання в рамках Паризької угоди та знижувати викиди парникових газів усередині країни. Крім скорочення використання вуглецевого палива, необхідна орієнтація на стале сільське господарство, енерго- та ресурсоефективну економіку. Кроки у цих напрямках призведуть до розвитку не лише «чистої» енергетики, а й до переробки відходів та вторинної сировини, що створить попит на нові робочі місця у цих сферах економіки, а також у будівництві, науці та освіті».

Інші виступи були традиційними для російських заходів. Зокрема, на них ядерна енергетика просувалася як найчистіше джерело енергії, ігноруючи особливості всього ядерного циклу, починаючи з видобутку і до зберігання ядерних відходів.

Говорили також про «неймовірні» зусилля боротьби з пожежами, які швидше можна було б приписати дощовому літу, але не цілеспрямованим діям уряду. Також обговорювали можливість перерахувати потоки вуглецю в екосистемах на території Росії, тому що ніхто не залишає спроб збільшити поглинаючу здатність лісів до необхідних досягнення вуглецевої нейтральності рівнів до 2060 року.

На сайті ООН, де публікуються записи всіх подібних заходів, відео із російського сайд-івенту не виявилось. Показово, що глава самої делегації пропустив єдиний офіційний російський захід у рамках конференції, хоча у початковій програмі фігурувало його вступне слово. Також примітно, що закінчився російський захід пропозицією В'ячеслава Фетісова, відомого хокеїста та голови Всеросійського товариства охорони природи, зіграти у хокей на атомному криголамі в Арктиці.

За цей сайд-івент Росія отримала нагороду «Викопне дня» від Climate action network, куди входять понад тисяча кліматичних громадських організацій з усього світу, а також була номінована на «Викопне року» за заяви, які заперечують висновки вчених-кліматологів та просування хибних рішень, гальмують швидке скорочення викидів, а також через енергетичну кризу, спричинену вторгненням в Україну.

Джерела ілюстрацій: [Climatenetwork.org](https://climatenetwork.org) и [Daily Mail](#)

Інтерв'ю в рамках подкасту The Eurasian Climate Brief зі Світланою Романко

Експертка робочої групи UWEC Ангеліна Давидова та двоє її колег Наталі Зауер і Борис Шнайдер є співведучими подкасту [The Eurasian Climate Brief](#). У своєму останньому епізоді вони поговорили зі Світланою Романко, юристом-екологом, засновником і директором української громадської організації «Razom We Stand».

Світлана розповіла про акції та кампанії останніх місяців, направлених на різні цілі – від закликів до повної заборони імпорту російського викопного палива до протистояння з генеральним директором Total та російськими делегатами на COP27.

– Як ви вважаєте, наскільки війна вплинула на кліматичний саміт ООН?

З самого початку російського вторгнення в Україну і сьогодні, під час COP27 нам – українській делегації, активістам, які підтримували нас під час саміту, а також багатьом журналістам, у тому числі міжнародним – зрозуміло, що необхідно покінчити з глобальною залежністю від індустрії викопного палива, яка спонсорує військову машину агресорів. Смертоносні конфлікти не тільки у нас, але і в інших частинах світу, в Африці, Латинській Америці та Азії, фінансувалися та підживлювалися вугільною, нафтовою та газовою промисловістю. Ця індустрія спровокувала вторгнення в мою країну, призвела до кліматичної кризи, яка загрожує майбутньому людства. Тому ми намагаємось зробити так, щоб про це говорили під час COP27.

Тема вторгнення звучала досить гучно у перші два дні саміту. У трихвилинних програмних доповідях майже всі світові лідери згадували війну в Україні, однак не запропонували конкретних рішень.

Тому на третій день ми провели прес-конференцію, метою якої було показати необхідність реальних дій у боротьбі з індустрією викопного палива.

– Чи вважаєте ви, що цей заклик приніс результати?

Я б сказала, що нам потрібно зробити ще багато роботи. Нас не збентежило те, що цей заклик не було реалізовано повністю, або не було прийнято під час переговорів COP. На жаль, я бачу, що відбувається – наполеглива вимога видобування газу в африканських країнах для забезпечення європейської потреби після відмови від російського вуглецевого палива. Тобто це фактично переорієнтація ринків. Для мене це стало одним із головних розчарувань цьогорічного COP27.

Тому ми ведемо кампанію як проти вторгнення в Україну, так і проти збільшення видобування газу в Африці. Тому що як представники громадянського суспільства ми хочемо не тільки закликати до відмови від російського викопного палива, щоб покласти край війні в нашій країні, але і відмовитися від викопного палива як такого взагалі. Ми не вважаємо за вірне, що видобування має просто перенестися в інше місце.

Окрім того, ми помітили, що лобісти викопного палива збільшили свою присутність майже до чверті відвідувачів саміту від загальної кількості кліматичних переговорників. Багато з них були в делегаціях Росії, Саудівської Аравії, а також Об'єднаних Арабських Еміратів, які прийматимуть COP28 наступного року. Для мене така активна присутність – дуже поганий сигнал. Наші партнери опублікували дослідження, згідно з якими під час COP27 були присутні 636 представників вуглецевого лобі. Я не думаю, що наявність такої великої кількості прибічників викопного палива на саміті допоможе нам досягти якихось позитивних домовленостей по відмові від нього.

– Можете розповісти нам більше про фокус української делегації цього року та українських активістів зокрема? Ви кажете про важливість поступової відмови від викопного палива. Як спілкувалися між собою українські чиновники та українські активісти, наскільки їхні цілі збігалися?

Вперше в історії у нас на саміті COP був свій український павільйон. В його роботі брали участь різні політичні лідери, громадські активісти, а також журналісти. Ми намагалися об'єднати зусилля і працювати разом, як з чиновниками, так і з представниками громадських організацій. Усі діалоги були дуже плідними і успішними.

Якщо говорити про Razom We Stand, то на COP27 ми в основному керували стратегічною комунікаційною роботою. Так, в рамках нашого українського павільйону ми провели дві події, присвячені відбудові України з використанням «чистої» кліматично нейтральної енергетики. Ми також розповіли про нещодавно опубліковані нашими партнерами дослідження російського експорту, в першу чергу нафти і газу, та про роль Туреччини у створенні можливостей для подальшого експорту російського викопного палива до ЄС і США в обхід санкцій. Також наша робота полягала в тому, щоб наполягати на повному ембарго на імпорт нафти і газу, що також включало заяви проти нових розвідок газу та нових газових інвестицій, які у випадку реалізації можуть залишити нас у сильній залежності від викопного палива на багато років вперед.

Ми також мали змогу зустрітися з багатьма важливими політичними діячами, які відвідували наш павільйон. Наприклад, з **Франсом Тіммермансом**, з яким змогли поговорити про повне ембарго на газ.

Багато журналістів відвідали павільйон, що допомогло розповісти усьому світу про нашу позицію. Ми вже нарахували близько 120 публікацій у виданнях, які щодня читають близько 20 мільйонів людей. Тож я вважаю, що роботу павільйону вже можна назвати успішною. Ми також організували кілька акцій разом з українською делегацією. Разом працювали і продовжуємо працювати над тим, щоб добитися відповідальності Росії за військові злочини, як екологічні так і кліматичні. Також ми працюємо над реалізацією підвищення наших можливостей досягнення кліматичних цілей і відновлення України зеленим шляхом, який міг би дати глобальний імпульс для переходу у всьому світі на чисту енергію.

– Як ви вважаєте, наскільки ці цілі мають шанси на реалізацію? Я маю на увазі, що зараз буде очевидний інтерес політиків і активістів до того, щоб заявити себе на вашому боці. Так само, як політики прагнуть публікувати фотографії з Гретою Тунберг, наприклад. Як ви думаєте, чи реально добитися поступової відмови від використання викопного палива та трибуналу з екологічних військових злочинів?

Якщо чесно, то я не вважаю, що ми просто позуємо для фотографій з політичними лідерами. Ми є частиною прийняття політичних рішень. Зокрема, здійснюємо тиск на політиків Європейського Союзу, а також США, щоб вони продовжували усюди відмовлятися від викопного палива. Я думаю, що наші дії можуть бути досить успішними. Але, як ви знаєте, в Україні нещодавно відбулося найбільше відключення світла за всю нашу історію, і зараз вісім мільйонів людей не мають доступу до базового електропостачання. Зокрема в місті, де я живу. Люди можуть користуватися електрикою тільки по одній-дві години на день. Від війни постраждали не лише східні та південні регіони, але вся країна в цілому. Я навіть не кажу про величезні людські втрати та величезні руйнування багатьох наших міст та інфраструктури, включаючи енергетичну. При цьому ми стоїмо на порозі зимового сезону, який буде холодним.

Наша головна мета — покласти край війні. Цього можна досягти скоротивши всі фінансові вкладення в індустрію викопного палива Путіна та Росії. Ми ведемо наполегливу кампанію, щоб домогтися цього, і ми вже отримали ембарго на вугілля від ЄС і часткове ембарго на нафту. Зараз ми проводимо кампанію з обмеження цін на нафту. Ми хочемо, щоб її поступово знизили до 20 доларів за барель.

Ми також проводимо кампанію за обмеження ціни на газ, а також заборону страхування морських перевезень для російських суден, які все ще перевозять російську нафту до багатьох країн. ЄС залишається головним споживачем російського викопного палива, хоча його частка за час вторгнення значно скоротилася. Ми не можемо серйозно займатися «зеленими» реформами, поки не закінчимо війну.

Припинення інвестицій і ділових зв'язків з Росією в області індустрії викопного палива прокладе шлях до поступової відмови від вуглецевих енергоносіїв по всьому світу. Те, як ми боремося з одним диктатором і країною, які раніше володіли найбільшими частками нафти і газу і які домінували у світовому їх постачанні, на багато років вперед покаже, як ми можемо боротися з диктатурами та енергетичною кризою.

– Повернемося до самого COP. Ви брали участь в акції протесту під час офіційного сайд-івенту Росії, яка призвела до позбавлення вас акредитації в ООН. Чи могли б ви розповісти нам про це детальніше?

Це була спільна акція багатьох активістів: українських, польських, німецьких та інших. Ми знали, що Росія буде проводити сайд-івент. До цього російських делегатів ми взагалі ніде не могли побачити. Вони були на COP, але для нас просто не було помітні.

Я впевнена, що вони провадили свою пропаганду за закритими дверима, щоб «проштовхнути» більше нафти і газу та послабити санкції проти російської економіки.

Під час акції протесту ми говорили правду, називаючи Росію терористичною країною, яка здійснює геноцид, катує та вбиває наших людей уже дев'ять місяців, яка знищує нашу природу і клімат своєю війною, що основана на викопному паливі. Вбиває не тільки нас, але і все людство.

Мільйони людей вже сьогодні переживають викликані війною кризи. По всьому світу спостерігається зростання вартості життя. Особливо сильно наслідки вдарили по найбільш вразливих верствах населення. Це криза, яка охопила світ. Це руйнація моєї країни. І я навіть не можу по-справжньому висловити своє горе, яке ми відчували, коли побачили, що російська делегація приїхала на саміт і намагається вдавати, що нічого не відбувається, займатися своїми справами, як завжди, просто розмовляючи про уловлювання вуглецю внаслідок висадки дерев. Про що вони говорять???

Ви ведете проти нас війну багато місяців, з жорстокістю, якої ми ніколи раніше не бачили. Ви вбиваєте нашу природу, руйнуєте клімат ракетами та викидами. Я навіть не кажу про ціну, яку платять українці, щоб залишатися стійкими та боротися за свою свободу. Однак нікуди не подінеш викиди від обстрілів, військової техніки, нікуди не подінеш викиди від газу, спаленого на фінському кордоні, коли ЄС відмовився від його закупівлі, від пошкодження газопроводів «Північного потоку»...

На мій погляд, погано не те, що газопроводи були пошкоджені. Від початку погано те, що вони були побудовані. Вся Європа залежить від російського викопного палива, а російська офіційна делегація говорить про викиди, які вони скорочувати не збираються. І про висадку дерев як спосіб компенсації. Для мене це просто найвища форма лицемірства. Звичайно, ми встали і почали говорити. Я просто сказала, що вони не повинні бути тут, а мають стояти перед міжнародним судом і нести відповідальність за екологічні злочини та злочини проти людства.

А після нас журналіст BBC прямо запитав, чи збирається Росія компенсувати екологічні та інші види збитків, завдані Україні. Його також вивели з зали, де проходила зустріч, а акредитацію призупинили.

Тому я не думаю, що ми могли б вільно на публічному заході звертатися до осіб, які були там, щоб отримати пояснення. Це по-перше. По-друге, я зовсім не хвилювалася, тому що ми і так планували піти. Ми не хотіли залишатися і слухати їх. Ми просто хотіли, щоб вони почули наші повідомлення. Тому що це свого роду справедливість, коли ви говорите безпосередньо зі своїм кривдником. Це може показати мільйонам людей, що ми все ще маємо надію і боремося за справедливість.

Нарешті, ця акція потрапила в національні новини в Європі та США. Мені казали люди з України та з усього світу, що вона надихнула їх також встати, говорити правду владі та боротися за справедливість.

Коли ми перервали виступ російських чиновників, вони припинили його. Вони нічого не казали, просто слухали, не висловлюючи жодних емоцій, але я думаю, що вони, звичайно, такого не очікували. І дійсно, молоді активісти, особливо з України, які були присутні на цьому сайд-івенті, були дуже сміливими. Я захоплююся цією молоддю, тому що там сиділо дійсно багато людей, і усі вони встали й почали виходити.

Крім того, половина присутніх на заході були з російської делегації, включаючи представників «Газпрому» і «Роснафти». Я щаслива, що вони змогли почути це повідомлення.

– Чи були під час COP ще якісь акції протесту, пов’язані з війною?

Так, була одна акція проти війни, фінансованої продажами викопного палива, за мир і подолання кліматичної кризи, яку ми організували спільно з різними рухами, в тому числі Fridays for Future. Її висвітили багато міжнародних ЗМІ, адже це була єдина акція, яку організували українські активісти і яка мала безпосереднє відношення до війни. Звісно були десятки інших акцій, в яких ми брали участь як представники громадянського суспільства. Але на COP27 ми змогли провести заходи лише всередині саміту, на території ООН. За його межами на вулицях єгипетських міст заходи не проводились.

– Таким чином, ваші виступи дозволили привернути увагу до більш широкої теми придушення свободи слова та активізму в Єгипті. Також ми бачили, як ви задавали незручні запитання деяким представникам бізнесу, в тому числі представникам компанії Total, про їхню роботу в Росії. Чи можете ви розповісти нам детальніше, що ви запитували?

Так, я змогла поставити всього одне питання: «Чи будете ви використовувати свої криваві російські гроші для відбудови України?» Питання було до Патріка Пуйанне, генерального директора Total Energies. Він точно не очікував цього питання, був дуже здивований і відповів, що спільно з багатьма іншими компаніями, включаючи Wintershall у Німеччині, British Petroleum у Великій Британії, Total планує вкласти свої фінанси у відновлення України. Я не вважаю це рішення оптимальним, але це те, що можна зробити, щоб змусити їх засвоїти урок з того, що не можна заробляти гроші на смерті людей і природи.

– Ви досі спілкуєтеся з ними з цього приводу? Ви продовжуєте тиск на компанії?

Так. Ми намагаємось робити це постійно. Наприкінці квітня – у травні ми заблокували збори акціонерів TotalEnergies у Парижі. Ми провели акцію за участі багатьох активістів з міжнародних організацій. Тож ця зустріч не відбулася. Після цього ми спільно з французькими юристами подали справу до суду проти TotalEnergies за причетність до російських військових злочинів і їх фінансування. Цю справу було подано до прокурора по статті терору та військових злочинів у Франції, і ми очікуємо, що його офіс розпочне розслідування, яке справді допоможе нам довести, що Total опосередковано причетний до підтримки російського військового вторгнення.

– Вражаюча робота. Світлано, вперше з початку кліматичних переговорів ООН було створено так званий фонд шкоди і збитків. Що ви думаєте про це, хто буде фінансувати цей фонд?

Я гадаю, що це гарне рішення, яке було нарешті прийнято після численних запитів від багатьох активістів громадянського суспільства та політичних організацій. Але мені справді цікаво, як ми змогли домовитись по цьому питанню і чому розвинені країни не в змозі скоротити свої викиди та відмовитися від викопного палива чи інвестувати в ці зусилля більше, ніж просто відшкодовувати збитки країнам, які зараз борються з наслідками зміни клімату.

Як юристка із захисту довкілля та активістка, я вважаю, що було б набагато ефективнішим рішенням запобігти втратам і збиткам, ніж боротися з ними потім. І, наскільки мені відомо, існує велика прогалина в обіцянках і їх реалізації. Бо з 2015 року ці обіцяні гроші не надходили у фонди збитків. Тож сподіваємось, що цей інструмент фінансової компенсації все ж принесе певні зміни для країн, які найбільше страждають. Але

я думаю, що нам варто переглянути загальну структуру того, як розвинені країни притягуються до відповідальності за великі обсяги викидів.

– Багато коментаторів посилаються саме на той факт, що ви щойно вказали – на те, що не було прийнято реальних дат поступової відмови від викопного палива, не визначені рішення по даному питанню. Зокрема, не було узгоджено жодних обмежень. А деякі коментатори навіть назвали цей COP ще однією втраченою можливістю, ще одним втраченим роком. Тому багатьом спостерігачам здалося, що цей фонд збитків і втрат є чи не своєрідною компенсацією за те, що у нас немає обмежень на видобуток викопного палива. Ви також вважаєте, що це було зроблено переважно тому, що, здається, просто не було політичної волі або, скажімо, політичної можливості обмежити видобуток викопного палива на глобальному рівні?

Я вважаю, що політична можливість і певна сила волі з боку деяких країн були проявлені. Ми побачили, наприклад, що Індія лише цього року висловила певну готовність поступово відмовитися від викопного палива, тому що вона була серед 80 країн, які підтримали відмову від викопного палива в остаточному рішенні.

Це, безумовно, унікальна можливість кардинально змінити нашу економіку, політику, здійснити перехід на кліматично нейтральну енергію всюди. З початку повномасштабного вторгнення в Україну ми знали, що ця війна може стати ключовим і поворотним моментом у боротьбі з глобальним споживанням енергії та кліматичною кризою водночас.

Це підтвердив також директор МАГАТЕ, який обійняв цю посаду нещодавно. Він заявив, що зібрані дані доводять – перед нами відкривається вікно можливостей повсюдного переходу на відновлювальну енергію всюди, нам просто потрібно більше інвестицій і більше політичної волі. Я думаю, що ми вже готові до цього. Щоправда, сьогодні ми вимушені використовувати нашу політичну волю для того, щоб здійснити величезний тиск громадянського суспільства як на попит, так і на пропозиції по використанню викопного палива.

Однак я оптимістка, я не можу сказати, що розчарована самотом. Це не перший COP, на якому я була присутньою. І я знаю, що розмови найчастіше залишаються розмовами, а реальні дії – це дещо інше. Тому я на боці тих, хто закликає не розчаровуватися результатами COP, оскільки це стане поганим сигналом для інвесторів. Коли вони бачать наше розчарування, вони починають думати, що ми не можемо зробити жодних серйозних змін, щоб знизити використання викопного палива. Важливо дати їм зрозуміти, що перехід можливий, що ми не маємо фінансувати вуглецеву енергетику. Адже головна зміна, на яку ми очікуємо, це коли великі фінансові потоки можна буде переспрямувати на відновлювані джерела енергії.

І саме так ми можемо звільнитися від залежності від викопного палива, зупинити війну, що фінансується викопним паливом. Так ми зможемо покласти край вторгненню в мою країну, скоротивши до мінімуму економічні прибутки Росії від продажу нафти, вугілля, газу, атомного палива. Нехай вуглецеве паливо залишається в землі. В Росії все ще є 20-23 родовищ, які не були активовані і ми хочемо, щоб цього ніколи не сталося. Це і буде сигналом для всіх інших політичних режимів, заснованих на продажі викопного палива, таких як Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати. Ми маємо показати, що зараз немає можливості створити нову інфраструктуру для нафти, газу та вугілля.

– Отже, якщо я вас правильно зрозумів, основна робота, принаймні значна її частина, має виконуватись в період між самітами. Тож нам не варто надто зосереджуватися на певних невдачах по досягненню домовленостей на самому COP, а зосередитись на тому, яка реальна робота виконується в період між зустрічами.

Звісно, саміт це ще один шанс для нас як представників громадянського суспільства бути присутніми на переговорах в офіційній зоні COP. Хоча ми маємо інший статус і не можемо бути стороною в цих переговорах, ми все ще можемо виконувати роботу в проміжках між зустрічами, щоб посилити та використовувати тиск на наступному COP.

Ви маєте рацію, коли говорите, що до наступного COP, який пройде в Об'єднаних Арабських Еміратах, потрібно ще багато зробити. На COP27 делегація з ОАЕ становила тисячу осіб, а то й більше. І ми безпосередньо з ними обговорили, щоб на наступному саміті нам як представникам громадянського суспільства був наданий доступ до всіх осіб, що приймають політичні рішення.

Якщо ж ми говоримо про Україну, то на цій зустрічі ми заявили про необхідність відбудови України «зеленою», тому що наш уряд зараз будує плани, як задовольнити потреби людей, наприклад, у житлі, в опаленні, і таке інше. Ми хотіли б вибудувати нову економіку, зелену економіку, яка не базуватиметься на викопному паливі... Зараз зруйновано 40% енергетичної інфраструктури [України]. Тому ми сподіваємося, відновлення дасть усьому світу глобальний імпульс переходу до сталих практик і сприятиме боротьбі з нафтовими диктаторами та енергетичним колоніалізмом.

Джерело ілюстрації: [Klassekampen](#)

Принцип хом'яка та COP27. Як війна змінила кліматичну повістку?

Війна в Україні актуалізувала низку кліматичних питань, багато з яких країни не зможуть вирішити у короткостроковій перспективі. Що відбувається у глобальному кліматичному порядку та якими були дискусії під час COP27, пояснює Ангеліна Давидова – екологічна та кліматична експертка, журналістка, співредакторка проекту UWEC Work Group.

Як пов'язані війна та COP27?

Головними питаннями COP 27 були кліматичні фінанси, адаптація до зміни клімату та необхідність й надалі знижувати викиди, перш за все в енергетичній сфері [вважає](#) кліматична журналістка Ангеліна Давидова.

Негласно обговорювався ще один аспект – війна в Україні та її вплив на клімат. Формально вона не була однією з тем для переговорів, проте згадувалася досить часто.

Вплив війни величезний, хоча й без нього країни не вкладалися в цільовий показник Паризької кліматичної угоди - обмежити зростання глобальної температури на 2°C до кінця століття і прагнути 1.5°C.

Як говориться в Аналізі глобальних кліматичних змін ([Emissions Gap Report 2022](#)), підготовленому до конференції Програмою ООН з навколишнього середовища (UNEP), велика ймовірність, що зростання становитиме 2,5–2,8°C.

При цьому додаткові викиди парникових газів за перші сім місяців війни становили не менше 100 млн. тон CO₂. Це відповідає викидам Нідерландів за той же період, вважають автори дослідження «[Кліматичні збитки, завдані війною Росії в Україні](#)».

Те, що відбувається в Україні, впевнена експертка, суттєво впливає на кліматичну повістку в Європі та в усьому світі. У короткостроковій перспективі це призвело до переформатування ринку викопного палива та структурних змін в енергетичному секторі загалом. Але в довгостроковій, наголошує Ангеліна Давидова, стратегічні цілі залишаються такими ж – досягти кліматичної нейтральності.

Країни запасуються викопним паливом

– Кажуть, що внаслідок війн відбуваються зміни технологій та фундаментальних ідей. Наприклад, концепція прав людини лягла в основу багатьох документів та політик після Другої світової війни. Чи спостерігаєте ви зараз подібну зміну кліматичних ідей?

– Поки йде війна, рано говорити про позитивні тенденції чи технологічні зміни. Але можна розповісти про глобальні зміни кліматичного порядку денного.

Російська військова агресія багато в чому фінансується доходами від викопного палива – часто говорять про це кліматичні активісти. Здавалося б, війна могла би змусити

багатьох переосмислити чи потрібне їм паливо від країн із таким політичним режимом та викопне паливо загалом. Адже його постачає світу лише невелика кількість держав.

Але насправді країни почали поводитися відповідно до “принципу хом'яка” – вони намагаються максимально заповнити сховища, закупаючи газ і нафту в кого тільки можна. По суті, всі почали шукати нових постачальників. Будуються LNG-термінали, нова інфраструктура. На ринку виник ажіотаж, ми спостерігаємо зростання цін.

Якісь країни перезапустили вугільні станції або замислюються над продовженням термінів служби атомних станцій чи навіть будівництвом нових. Виходить, ми відійшли у мисленні назад.

Це те, що стосується короткострокових наслідків. У середньостроковій та довгостроковій перспективі є надія, що війна, навпаки, підштовхне та підтримає зелений перехід.

Про це говорить навіть Міжнародне енергетичне агентство у своєму [Дослідженні](#), яке вийшло незадовго до COP27. А ця організація вирізняється досить консервативними поглядами.

Три ключові тенденції в зеленій енергетиці

– Як війна може вплинути на швидкість розвитку зеленої енергетики та на розширення сфери її застосування?

Розвиток зеленої енергетики продовжується, інвестиції в сектор зростають, а основні регіони, де ми спостерігаємо розвиток сектора – це ЄС, США та Китай. Можна сказати, що в галузі ВДЕ-електрогенерації світ впевнено йде вперед, частка відновлюваних джерел у виробництві електрики зростає. Але залишаються ще важливі сектори – наприклад, опалення чи промисловість. У тому числі, для європейського контексту це дуже важливе питання.

Великомасштабні системи опалення північних міст, побудовані багато десятиріччів тому, не так просто перевести на інші джерела енергії миттєво.

Другий важливий сектор – це енергетика для промисловості, все, що стосується виробництва, наприклад сталі або цементу. Постає питання, на які джерела перекладати ці виробництва. Якщо раніше був і зараз це часто є природний газ, то найближчою перспективою на майбутнє є водень, насамперед “зелений”, тобто вироблений за допомогою ВДЕ.

Третє питання – це транспортний перехід. Досі більшість автомобілів у світі використовує паливо, вироблене на основі нафтопродуктів. Як рішення першими на думку спадають електромобілі. Але якщо мова про великі міста, то треба думати також про стійку мобільність. Можливо, автомобіль взагалі не потрібен, і в умовах міста варто віддати пріоритет ефективному та зручному громадському транспорту, системам каршерингу, а також вело- та пішохідній інфраструктурі.

Війна провокує вирубки в Південній Америці та видобуток газу в Африці

– У контексті підтримки України найчастіше говорять про Європу та США. Що ви думаєте про вплив війни — він здійснюється лише на Європу чи весь світ?

Думаю, що на весь світ. На конференції з клімату в Єгипті, зокрема, говорили про зниження політичної та медійної уваги до теми клімату загалом, а також про скорочення засобів кліматичного фінансування, що виділяється країнам Глобального Півдня – через зростання коштів, які спрямовуються на озброєння. Можна, можливо [назвати](#) і безліч інших непрямих наслідків, і частина їх стосується, зокрема, Африки, де власне проводився COP27.

У регіоні, де досі мільйони людей не мають доступу до будь-яких джерел енергії, низка міжнародних компаній хоче розвивати проекти з видобутку газу – з метою подальшого експорту до умовних країн Глобальної Півночі.

Всі ці плани отримали різку критику з боку екологів на конференції ООН з питань клімату. Наприклад, було запущено кампанію [Don't Gas Africa](#). Експерти та активісти говорили про так звані stranded assests, тобто про інфраструктуру, яка використовуватиметься для цілей глобальних компаній та інших країн протягом 20-30 років.

Також глобальні наслідки війни пов'язані зі світовим ринком продовольства. Суттєво скоротилися постачання зернових культур та добрив із Росії, Білорусі та України. У цих умовах багато інших країн думають про розширення посадок пшениці та інших культур, або про виробництво добрив.

Наприклад, у низці країн Латинської Америки навесні обговорювалися плани подальших вирубок лісів з метою розширення ріллі. Також деякі держави оголосили про плани збільшення видобутку карбонату калію (поташу) з метою виробництва добрив – у тому числі на територіях, що належать до корінних груп населення. Передбачається, що і нове продовольство, і нові добрива зможуть замінити на світовому ринку поставки, що вибувають з Росії, Білорусі та України.

Слон у кімнаті кліматичних переговорів

– Скажіть, чи достатньою мірою події в Україні вплинули на порядок денний кліматичної конференції?

Офіційно війна не увійшла до порядку денного, але неофіційно вона справді обговорювалася. В своїх [публікаціях](#) я назвала це “слоном у кімнаті” – тим, про що не говорять, але воно все одно є. Українська делегація вперше в історії кліматичного саміту мала свій павільйон та провела цілу низку заходів щодо екологічних та кліматичних наслідків війни.

Російська делегація поводитися так, ніби жодної війни не було. Офіційні особи та компанії закликали розвивати міжнародне кліматичне співробітництво, не виключати країни з кліматичного порядку денного, скасувати санкції, технологічні та торговельні обмеження, що стосуються низьковуглецевих або інших “зелених” технологій, не закривати

світові ринки для російських металів, необхідних для глобального енергетичного переходу, добрив.

Подібні висловлювання викликали критику з боку міжнародного громадянського суспільства – РФ дали три антинагороди «Викопне дня», плюс українські активісти провели кілька акцій проти виступів офіційних представників РФ.

– Актуальність якої з кліматичних проблем найсильніше змінила війна в Україні вже зараз? Це парникові викиди, використання викопного палива чи ще щось?

Мені здається, що це комбінація прямих та непрямих наслідків війни. Прямі – це локальні додаткові викиди парникових газів внаслідок військових дій, руйнування інфраструктури, знищення екосистем – те, що багато обговорювалося на конференції COP27. Непрямі – це все те, про що ми говоримо зараз: як змінюється глобальний енергетичний та продовольчий ринок, ступінь інтересу до теми клімату загалом і обсяг грошей, що виділяються.

Джерело ілюстрації: [Worldfuturecouncil](#)

UWEC Work Group
2022